

آیت... سید جعفر سیدان درباره مرحوم فقید سعید دانشمند گران قدر ارزنده محیط مرحوم آیت... عطاردی عرض کنم که طبق جمله شریفه ای که از مولانا امیر المؤمنین^(ع) در کتب حدیث آمده است، «قیمه کل امر ما یحسن» ارزش هر انسانی به اندازه کاری است که آن کار را به خوبی انجام می دهد یا انجام داده است. با توجه به این مسئله روشن و مهم که ارزش هر انسانی در ارتباط با کاری است که به بهترین صورت می تواند آن را انجام بدهد، محصول زندگی مرحوم عطاردی بسیار ارزشمند است. محصول زندگی ایشان جمع آوری بیانات و حیاتی به صورت بسیار ممتاز و مفید بوده است. ایشان با زحمات فراوان و بی وقفی به مراکز مختلف و کتابخانه های مختلف داخل و خارج کشور در سطح بسیار وسیع و تا آنجا که بنده اطلاع دارم، به شکلی بی نظیر آثار هر یک از معصومان^(ع) را از کتب مختلف جمع آوری کرد. ایشان در ارتباط با هر یک از این بزرگواران مطالبشان را آنچه که از این بزرگواران از نظر اعتقادی، اخلاقی، دستوری، اجتماعی، اقتصادی، عبادی، فردی و... رسیده است، به عنوان مسند جمع آوری کرد و در اختیار علاقه مندان به حق و آن ها که دوستدار آثار وحی هستند، قرار داد.

این کار بسیار ارزنده و مهم کاری است که نتیجه زندگی این مرد بزرگوار است و چون این کار به معنای حفظ مکتب وحی و مطالب و حیاتی و به معنای نشر آثار خاندان رسالت و ترویج مکتب اهل بیت^(ع) و احیای آثار رسالت و تنویر قلوب و دل های علاقه مندان به انوار نورانی بیانات معصومان^(ع) است، در نتیجه باید گفت که محصول زندگی ایشان مهم ترین محصول است.

درباره خصوصیات اخلاقی ایشان، طبیعتا برای افراد وقتی در ارتباط با مسائل مهم توفیقی حاصل می شود، مواردی پیش می آید و در بسیاری از افراد این چنین می شود که به صورت یک حالت توجه به ارزش کارشان و در نتیجه حالتی که نمی خواهم تعبیر نامناسبی کنم، حالتی که آن حال تواضع و فروتنی را از افراد می گیرد، پدید می آید. اما ایشان از معدود افرادی است که برعکس با وجود کار عظیمی که کرده و اشاره شد، در عین حال آن حالت فروتنی، تواضع، مردمی بودن و به خود نگرانی را داشت. آنچه در ایشان می شد دید، به حقیقت توفیق را از ناحیه پروردگار دانستن و شاکر بودن و به هیچ صورت تعینی برای خود قائل نشدن بود و ایشان در یک چنین وضعیت روحی بود. از مهم ترین فضایل روحی یک انسان این است که این حالت تواضع و فروتنی را با وجود داشتن امتیازاتی که به طور معمول بسیار زمینه غیر آن را دارد، داشته باشد.

از جهات روحی ایشان اجمالا در چنین وضعیتی بود. خدا رحمتش کند که هیچ تعینی را به خود راه نداد و در کمال تواضع و فروتنی زندگی کرد و به سادگی دوران زندگی را گذراند و همه همتش این بود که در ارتباط با این هدف مهم هر چه می تواند وقتش را بگذراند.

از خصوصیات اخلاقی ایشان که آن هم بسیار امتیاز دارد، این بود که هیچ نوع وابستگی به هیچ جمعی و به هیچ گروهی پیدا نکرد. البته نسبت به همه کسانی که در مسیر حق بودند و جمعیت هایی که در مسیر حق بودند، علاقه مند بود، اما خودش به کار خودش مشغول بود و این چنین نبود که وابستگی های معمول برایش به وجود بیاید. بدون تعلق به این و آن در کار خودش موفق بود، البته در ارتباط با علاقه مندی به افراد و گروه هایی که در مسیر حق بودند، مشخص است که هر انسان علاقه مند به حق این چنین خواهد بود و ایشان هم این چنین بود.

نیز از این خصوصیت هم برخوردار بود که تا آنجایی که من اطلاع دارم، در عین اینکه یک نفر بود، امت واحدی بود، یعنی بدون اینکه به عنوان مؤسسه کذایی یک جمعیتی و اعوان و انصار خاصی داشته باشد، کارهای زیادی انجام می داد. البته آن ها هم به جای خودش در ارتباط با این مسائل ارزنده است و گاهی افراد چاره ای ندارند، اما ایشان همتش آن چنان بود که تک و تنها کار مؤسساتی را کرد و تعبیر من این است که در جهت تحقیق و رسیدن به مسائل مهم و فرورفتن در دریای انوار مطالب اهل بیت^(ع) و به طور کلی مطالب و حیاتی، در عین اینکه فردی بود، امتی بود، در حدی که کاملا چشمگیر است و هر کس که آثار ایشان را متوجه باشد، به خوبی به این معنا متذکر می شود که تک و تنها و منفرد کار مؤسسات متعدد و بسیاری را انجام داده است.

اشنیه

۳۰ اردیبهشت ۱۳۹۳
شماره ۴۴۵
شماره ۴۲۲۱

SHAHIRANNEWS.IR

۵۲

شهر

نگاهی به بینش و منش پژوهشگر نستوه مرحوم آیت... عزیزا... عطاردی میراث بان فرهنگ خراسان

امید حسینی نژاد
روزنامه نگار

علامه عزیزا... عطاردی قوچانی یکی از بزرگ مردان خطه خراسان و نمونه بارز یک انسان باهمت و تلاشگر بود. ایشان سال های پیاپی عمرش را صرف پژوهش، مطالعه و قلم فرسایی کرد تا فرهنگ غنی ایرانی اسلامی را کامل و جامع و بدون تحریف به جهانیان و همچنین آیندگان معرفی کند.

آغاز زندگانی

علامه عطاردی پنجم آذر ۱۳۰۷ در روستای آقابگلر (بیگلر) از توابع قوچان دیده به جهان گشود. این روستا در زمان نادر شاه افشار امیرنشین بوده و جنوب خبوشان (قوچان) و در دامنه کوه محمدبگ از سلسله جبال شاه جهان ارغیان در یکی از سرچشمه های رود اترک بنا شده و محل اسکان عشیره حمز کائلو، اجداد پدری علامه عطاردی بوده است.

تحصیلات ابتدایی

علامه عطاردی در چهار سالگی به مکتب خانه واقع در محل زادگاهش رفت و نزد روحانی محل قرآن مجید، خطاطی و خوش نویسی و ادبیات فارسی را فرا گرفت و تا هفت سالگی به انواع متون ادبیات فارسی تسلط یافت. به شکلی که کتب درسی دوره های دبستان را تهیه و بدون معلم مطالعه می کرد. از این رهگذر با آثار فاخر ادبیات فارسی مانند شاهنامه فردوسی، گلستان و بوستان سعدی، ناسخ التواریخ، معراج السعاده، تاریخ معجم و... آشنا شد. در ده سالگی قادر به مطالعه هر متن فارسی بود و به علاوه علاقه مند به ادبیات عرب شد و در روستا به تحصیل جامع المقدمات پرداخت.

حوزه علمیه قوچان

در سال ۱۳۲۵ با مهاجرت به قوچان در مدرسه عوضیه این شهر به مدت دو سال تحصیلات حوزوی را ادامه داد و ضمن خواندن کتاب «سیوطی» با اصول و مبانی ادبیات عرب آشنا شد.

حوزه علمیه مشهد

در سال ۱۳۲۷ راهی مشهد مقدس شد و در جوار بارگاه ملکوتی امام هشتم^(ع) در مدرسه بالاسر در محلی که روزگاری مأمن و عبادتگاه بزرگانی مانند شیخ بهایی، امیرعلیشیر نوایی و شیخ حسنعلی اصفهانی بود، اسکان یافت و مشغول به تحصیل شد. او در مشهد با حضور در درس استادان و مشاهیر علمای آن دیار ادبیات، فقه، اصول، منطق و تفسیر را فرا گرفت و مقدمات و سطوح را به اتمام رساند و با رجال علم و ادب و فرهنگ و کتابخانه ها ارتباط علمی برقرار کرد. مرحوم علامه عطاردی در این زمان با شرکت در درس مرحوم ادیب نیشابوری ادبیات فارسی و عربی را به طور علمی و دقیق فرا گرفت.

حوزه علمیه تهران و قم

ایشان در آذر ۱۳۳۱ به تهران مهاجرت کرد و ابتدا به مدت یک سال در جوار حضرت عبدالعظیم حسنی در مدرسه برهانیه شهرری سکونت کرد. پس از آن در مدرسه مرحوم شیخ عبدالحسین در بازار پاچنار تهران رحل اقامت افکند و قدم در راهی گذارد که به تعبیر خودش مطالعه و تحقیق در آن به اتمام نرسد. در مدرسه شیخ عبدالحسین تا سال ۱۳۴۰ ماندگار شد و در این مدت ضمن آشنایی با علما و بازاریان و شرکت در جلسات مذهبی و سیاسی و معاشرت با گروهی از منبری ها و رجال سیاست و فرهنگ با تعدادی از ناشران، محققان، مصححان و مؤلفان آشنا شد. در سال ۱۳۳۴ کار تصحیح متون را با مرحوم استاد علی اکبر غفاری، ابتدا با مقابله و تحقیق کتاب «تحف العقول» و بعد چاپ کتاب «کافی» شروع کرد و سپس برخی آثار شیخ مفید، شیخ صدوق و امین الاسلام طبرسی را تصحیح و منتشر کرد و این همکاری به مدت پنج سال ادامه یافت. دوره همکاری علامه عطاردی با استاد غفاری از نقاط عطف زندگی ایشان محسوب می شود که موجب آشنایی ایشان با منابع و مآخذ و کتب حدیث، رجال، تاریخ و جغرافیا، ادبیات و لغت شد و مبانی معارف اسلامی را به طور علمی و دقیق و چند جانبه فرا گرفت و بدین سان عملا وارد حوزه تحقیق و تصحیح متون و مخطوطات شد و مسیر زندگی آینده اش را مشخص کرد. در سال های اقامت در تهران مطالعه و تحقیق در کتابخانه ها و مخطوطات، مداوم به شهر قم مسافرت می کرد و با اقامت در آنجا و حضور در حوزه های درسی استادان و بزرگان آن دیار به توسعه دانش و اطلاعات علمی و تحقیقی خود می پرداخت.

تحقیقات مستقل

علامه عطاردی از سال ۱۳۴۰ به طور مستقل شروع به تحقیق و مطالعه در کتابخانه ها و مخطوطات کرد و اولین اثر تألیفی اش کتاب «حضرت عبدالعظیم حسنی» را در سال ۱۳۴۲ چاپ کرد که صحت، عمق تحقیق و سبک نگارش آن موجب شد مرحوم علامه شعرائی تقریظ گرایی بر آن بنویسد. این اثر روزی بین موجب کسب اجازه روایت ایشان از طرف علامه شیخ آقابزرگ طهرانی شد. متعاقبا نیز ترجمه «اعلام الوری» اثر امین الاسلام طبرسی را به چاپ رساند. ایشان در چند سال با مسافرت به شهرهای مختلف از کتابخانه های مهم و مشهور کشور بازدید کرد و مجموعه مخطوطات موجود در ایران را بررسی و مطالعه کرد و از آنجا که یافته های موجود را برای اهداف تحقیقاتی خود کافی نمی دانست، تصمیم گرفت به خارج از کشور سفر کند.

اجازات و تقریظها

علامه عطاردی در سال ۱۳۴۴ راهی عتبات عالیات شد و ضمن یک سال مجاورت در نجف اشرف از محضر علما، فقها، محققان و مراجع نجف بهره مند شد. در این مدت کوتاه ضمن معرفی آثار و دیدگاه های تحقیقاتی خود موفق به اخذ اجازه روایت از عالمانی چون حضرات آیات